

Σωτήριος Κ. Κυβέλος, Δικηγόρος, ΔΝ

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΜΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΗ

- Γενικό πλαίσιο και ανάλυση του ΠΔ 18/1989 και του Ν 2717/1999 (ΚΔΔ)
- Κωδικοποίηση σε πίνακες

Πρόλογος Ε. Πρεβεδούρου, Αν. Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΜΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΗ

- Γενικό πλαίσιο και ανάλυση του ΠΔ 18/1989 και του Ν 2717/1999 (ΚΔΔ)
- Κωδικοποίηση σε πίνακες

Οι προθεσμίες στη διοικητική δίκη
Σωτήριος Κ. Κυβέλος

ISBN 978-960-562-483-5

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημία τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Θεόδωρος Μαστρογιάννης
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Χρυσούλα Ζια
Παραγωγή:	NB Production AM031115M23

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομιάλη 23, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org
Αθήνα: Μαυρομιάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521
Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212
Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600
Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

© 2015, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

Σωτήριος Κ. Κυβέλος
Δικηγόρος, ΔΝ

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΜΙΕΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΚΗ

- Γενικό πλαίσιο και ανάλυση του ΠΔ 18/1989 και του Ν 2717/1999 (ΚΔΔ)
- Κωδικοποίηση σε πίνακες

Πρόλογος: Ε. Πρεβεδούρου
Αν. Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Time Limits in Administrative Trial
Sotirios K. Kyvelos

ISBN 978-960-562-483-5

COPYRIGHT

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address below.

DISCLAIMER

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.

NOMIKI BIBLIOTHIKI

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

member of Europe's 500
dynamic entrepreneurs

© 2015, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

Στη μνήμη της μητέρας μου

Πρόλογος

Αν και αντιμετωπίζονται συνήθως ως ένα από τα πιο «τεχνικά» και «στεγνά» δικονομικά ζητήματα, οι προθεσμίες συνδέονται άρρηκτα με τον πυρήνα του δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Αναγκαία προϋπόθεση για την ταχεία διεξαγωγή της δίκης και την αποτελεσματικότητα της ένδικης προστασίας, η αυστηρότητα που χαρακτηρίζει τη ρύθμισή τους μπορεί να προκαλέσει την απώλεια του ως άνω δικαιώματος, το οποίο αποτελεί την κύρια εγγύηση όλων των ουσιαστικών θεμελιωδών δικαιωμάτων. Πρόκειται, επομένως, για ένα θεσμό που εμπεριέχει εγγενή αντίφαση: βασική παράμετρος της ποιότητας της δικαστικής απόφασης και, συνακολούθως, της ίδιας της απονομής της δικαιοσύνης, μπορεί εύκολα να καταλήξει στον πλήρη αποκλεισμό της, λόγω ελαφράς αμέλειας του δικάστη, υπερβολικής βραχύτητας της διάρκειάς της ή ασάφειας της διάταξης που την προβλέπει. Όπως εύστοχα επισήμανε ο *J.- M. Sauvé*, αντιπρόεδρος του γαλλικού *Conseil d'Etat*, η ταχύτητα είναι ουσιώδες κριτήριο της ποιότητας της δικαιοσύνης. Βεβαίως μια δικαιοσύνη υπερβολικά ταχεία καθίσταται σε τελική ανάλυση διεκπεραιωτική και αντιπαραγωγική, διότι είναι σαφές ότι πρέπει να δοθεί χρόνος στη δικονομική συζήτηση για να αναπτύξει πλήρως το σύνολο των δυνατοτήτων της. Και η ποιότητα, άλλωστε, της δικαστικής απόφασης δεν είναι αντιστρόφως ανάλογη του χρόνου αυτού. Πάντως, παρά τις ως άνω επιφυλάξεις, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η χρονική διάσταση της δίκης έχει θεμελιώδη σημασία, αφού είναι αληθές ότι η καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης ισοδυναμεί συχνά με αρνησιδικία: «Slow justice is no justice»¹. Περαιτέρω, από τις σχετικές μελέτες της CEPEJ (*Commission européenne pour l'efficacité de la Justice*)², συνάγεται ότι η ποιότητα της δικαιοσύνης προϋποθέτει την προβλεψιμότητα και τη βελτιστοποίηση των προθεσμιών, πέρα από

1. Les critères de la qualité de la Justice. Introduction de *Jean-Marc Sauvé*, Vice-président du Conseil d'Etat (France), κατά την Célébration des vingt ans du Tribunal de première instance des Communautés européennes, Luxembourg le 25 septembre 2009.
2. La qualité des décisions de justice, Etudes réunies par Pascal Mbongo, Editions du Conseil de l'Europe, https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/series/Etudes4Qualite_fr.pdf

την απλή συντόμευσή τους. Ο διάδικος μπορεί να αντιληφθεί ότι η ποιοτική δικαστική απόφαση απαιτεί κάποιο χρόνο, αρκεί να έχει a priori σαφή εικόνα της διάρκειας της ένδικης διαδικασίας στην οποία πρόκειται να εμπλακεί. Επομένως, βασικός στόχος κάθε δικαιοδοτικού συστήματος πρέπει να είναι η δικονομική μεταχείριση της υπόθεσης εντός εύλογης και προβλέψιμης προθεσμίας. Τούτο σημαίνει ότι ο νομοθέτης, κατά τον προσδιορισμό των προθεσμιών, πρέπει να λάβει υπόψη του την ανάγκη, αφενός, ωρίμανσης της υπόθεσης για τη διαμόρφωση ορθής κρίσης και, αφετέρου, ταχείας και υψηλής ποιότητας απονομής δικαιοσύνης. Άλλωστε, το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάσσουν την τήρηση «εύλογης προθεσμίας» στα συστατικά στοιχεία της δίκαιης δίκης. Στο πνεύμα αυτό, το Δικαστήριο του Στρασβούργου εμμένει στην καταδίκη κάθε υπέρβασης της εύλογης προθεσμίας σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης, ενώ το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στηλιτεύει κάθε δικονομική προθεσμία ικανή να εμποδίσει ή να δυσχεράνει ουσιωδώς την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από το ενωσιακό δίκαιο. Επιβάλλεται, πάντως, να τονιστεί ότι αν και η υπερβολική καθυστέρηση είναι μια από τις συχνότερα προβαλλόμενες δυσλειτουργίες της δικαιοσύνης, η πρόβλεψη υπερβολικά σύντομων δικονομικών προθεσμιών όχι μόνο δεν αποτελεί την ενδεδειγμένη λύση του προβλήματος, αλλά μπορεί να καταλήξει στην αποδυνάμωση ουσιαστικών δικαιωμάτων.

Σε μια εποχή, λοιπόν, που η επιτάχυνση της δίκης και η αποτελεσματικότητα της δικαστικής προστασίας βρίσκονται στο επίκεντρο της δικονομικής νομοθεσίας, της νομολογιακής «πολιτικής» των ευρωπαϊκών δικαστηρίων και των συζητήσεων της θεωρίας³, η μελέτη των δικονομικών προθεσμιών αποκτά ιδιαίτερο πρακτικό ενδιαφέρον.

Στο ανά χείρας έργο, ο κ. Σωτήριος Κυβέλος, προβαίνει σε καταγραφή των βασικών δικονομικών προθεσμιών, τις οποίες εξετάζει χωριστά για τις διαφορές ουσίας και τις ακυρωτικές διαφορές. Στο πλαίσιο κάθε κατηγορίας διαφορών επιχειρεί τη συστηματοποίηση των προθεσμιών αναλόγως του αν αφορούν το παραδεκτό του οικείου ενδίκου βοηθήματος ή μέσου ή την πρόοδο της ένδικης διαδικασίας. Εντοπίζει τις αδυναμίες κάθε ρύθμισης μέσω της ανάλυσης των προβλημάτων που προκάλεσε η εφαρμογή της και εξετάζει και σχολιάζει τις σχετικές νομολογιακές προσεγγί-

3. Βλ., αντί πολλών, Γ. Δελλή, Η Διοικητική Δικαιοσύνη σε αναζήτηση ταχύτητας. Ανατρέποντας το μύθο της «ωραίας κοιμημένης», Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.

σεις. Επομένως, το έργο αποτελεί, κατ' αρχάς, πολύτιμο βοήθημα για τον νομικό της πράξης, ο οποίος βρίσκει συγκεντρωμένες τις σχετικές με τις προθεσμίες διατάξεις και την ανάλυσή τους. Πέρα όμως από την πρακτική χρησιμότητά της, η μελέτη παρέχει τα βασικά εναύσματα προβληματισμού ως προς την ορθότητα των οικείων ρυθμίσεων. Με γνώμονα τη λειτουργία των προθεσμιών στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης, ο δικαστής θα πρέπει να αξιοποιεί τα περιορισμένα, είναι αλήθεια, λόγω του αυστηρού χαρακτήρα των δικονομικών ρυθμίσεων, περιθώρια που του αφήνει ο νομοθέτης και να αποφεύγει ανεπιεικείς και δογματικές ερμηνευτικές εκδοχές, που καταλήγουν στη συρρίκνωση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας και, συνακολούθως, των ουσιαστικών δικαιωμάτων που αυτό προστατεύει. Πρόκειται, συγκεκριμένα, για την προσπάθεια τελλολογικής ερμηνείας δικονομικών διατάξεων με σκοπό τη διάσωση του ενδίκου βοηθήματος που ασκήθηκε ή των διαδικαστικών πράξεων που διενεργήθηκαν. Η αυστηρή και ανελαστική, έστω και δογματικώς «ακαταμάχητη» ερμηνεία των δικονομικών διατάξεων, ιδίως αυτών περί προθεσμιών, δεν πρέπει να καταλήγει σε επικίνδυνο για το δικαίωμα δικαστικής προστασίας «δικονομισμό».

Αθήνα, 26 Οκτωβρίου 2015

Ευγενία Β. Πρεβεδούρου

Αν. Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ

Περιεχόμενα

Πρόλογος	IX
Συνοτομογραφίες.....	XXI
Εισαγωγικό Σημείωμα	1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: Γενικές ρυθμίσεις περί των δικονομικών προθεσμιών

A. Διακρίσεις των προθεσμιών	5
1. Βάσει της διάρκειάς τους	5
2. Βάσει της λειτουργίας και των εννόμων αποτελεσμάτων τους	6
3. Βάσει του αποδέκτη τους	6
4. Βάσει της πρόβλεψής τους	6
B. Υπολογισμός των προθεσμιών.....	7
1. Έναρξη και λήξη των προθεσμιών	7
α. Εφαρμοστέο νομικό καθεστώς	7
β. Ο χρόνος της αφετηρίας και της λήξης	8
γ. Αφετηριακά γεγονότα έναρξης της προθεσμίας προσβολής διοικητικών πράξεων	9
I. Για τις δημοσιευτέες διοικητικές πράξεις	9
II. Για τις μη δημοσιευτέες διοικητικές πράξεις.....	11
III. Για τις ανυπόστατες διοικητικές πράξεις.....	13
2. Το τεκμήριο της «πλήρους γνώσης»	13
3. Τρόπος υπολογισμού των προθεσμιών	15
α. Προθεσμίες σε έτη.....	16
β. Προθεσμίες σε μήνες.....	16
γ. Προθεσμίες σε εβδομάδες.....	16
δ. Προθεσμίες μισού έτους και μισού μήνα	17
ε. Προθεσμίες σε μήνες και ημέρες	17
στ. Προθεσμίες σε ημέρες	17

4. Διακοπή των προθεσμιών.....	17
α. Διακοπή δίκης.....	17
β. Άσκηση διοικητικών προσφυγών (πλην της ενδικοφανούς διοικητικής προσφυγής).....	18
γ. Άσκηση «εποπτικών» διοικητικών προσφυγών κατά πράξεων των ΟΤΑ.....	21
δ. Άσκηση της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων του άρθρου 5 του Ν 3886/2010.....	23
5. Αναστολή των προθεσμιών.....	23
α. Λόγω δικαστικών διακοπών.....	23
β. Λόγω ανωτέρας βίας.....	25
6. Παράταση ή παρέκταση προθεσμιών από τον νόμο ή το δικαστήριο.....	26
7. Τήρηση προθεσμιών ουσιαστικού δικαίου πριν την έναρξη της προθεσμίας άσκησης ενδίκου βοηθήματος.....	26
α. Ενδικοφανής προσφυγή.....	27
β. Παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας.....	29
Γ. Ο δικαστικός έλεγχος της τήρησης των δικονομικών προθεσμιών.....	30
Δ. Οι προθεσμίες ως μέσον εμπέδωσης της ασφάλειας δικαίου.....	31
1. Οι προθεσμίες ως προϋπόθεση του παραδεκτού των ενδίκων βοηθημάτων.....	31
2. Οι προθεσμίες ως έκφανση του τεκμηρίου νομιμότητας των διοικητικών πράξεων.....	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ : Διαφορές ουσίας (Ν 2717/1999)

A. Προθεσμίες άσκησης ενδίκων βοηθημάτων και ενδίκων μέσων.....	37
1. Προθεσμίες ενδίκων βοηθημάτων.....	38
α. Οι προθεσμίες της προσφυγής.....	38
I. Γενικές ρυθμίσεις για την προθεσμία της προσφυγής.....	38
i. Προθεσμία προσφυγής σε περίπτωση ρητής πράξης (άρθρο 66 παρ. 1 ΚΔΔ).....	38
ii. Προθεσμία προσφυγής κατά παράλειψης οφειλόμενης ενέργειας (άρθρο 63 παρ. 2 και 66 ΚΔΔ).....	38
iii. Προθεσμία προσφυγής όταν προβλέπεται προηγούμενη άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής (άρθρο 63 παρ. 4 ΚΔΔ).....	39

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

iv. Πρόωρη άσκηση προσφυγής πριν τη συντέλεση της παράλειψης ή της τεκμαιρόμενης απόρριψης της ενδικοφανούς προσφυγής (άρθρο 63 παρ. 5 ΚΔΔ)	40
v. Η εκτελεστότητα της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης καθ' ο διάστημα εκκρεμεί η προθεσμία άσκησης της προσφυγής (άρθρο 69 ΚΔΔ)	40
II. Ειδικότερες ρυθμίσεις για την προθεσμία της προσφυγής	41
i. Προθεσμία προσφυγής στις φορολογικές και τελωνειακές διαφορές (άρθρο 66 παρ. 2α ΚΔΔ).....	41
ii. Προθεσμία προσφυγής αν αποβιώσει ο νομιμοποιούμενος ή παύσει να υφίσταται το νομικό πρόσωπο (άρθρο 66 παρ. 4 και 5 ΚΔΔ).....	42
iii. Προθεσμία προσφυγής αν ο νομιμοποιούμενος να την ασκήσει διαμένει στην αλλοδαπή (άρθρο 66 παρ. 6 ΚΔΔ).....	42
iv. Προθεσμία για κατ' εξαίρεση άσκηση δεύτερης προσφυγής (άρθρο 70 παρ. 1 εδ. β' και 76 παρ. 2 ΚΔΔ)	43
B. Προθεσμίες παρέμβασης και προσθέτων λόγων.....	44
I. Προθεσμία πρόσθετης ή κύριας παρέμβασης (άρθρο 114 παρ. 2 ΚΔΔ)	44
II. Προθεσμία προσθέτων λόγων προσφυγής (άρθρο 131 ΚΔΔ)	45
γ. Προθεσμίες για την επιδίωξη προσωρινής δικαστικής προστασίας ..	45
I. Προθεσμία για την άσκηση αίτησης αναστολής (άρθρο 200 ΚΔΔ)	45
II. Προθεσμία για την έκδοση προσωρινής διαταγής (άρθρο 204 ΚΔΔ) ..	46
III. Προθεσμία για αίτηση προσωρινής επιδίκασης απαίτησης (άρθρο 214 παρ. 3 ΚΔΔ)	46
δ. Προθεσμίες διαδικασιών διοικητικής εκτέλεσης.....	47
I. Προθεσμία ανακοπής (άρθρο 217 παρ. 1 ΚΔΔ).....	47
II. Προθεσμία για την άσκηση αίτησης αναστολής (άρθρο 228 ΚΔΔ)	48
ε. Προθεσμίες των εκλογικών διαφορών	48
I. Προθεσμία για την άσκηση ένστασης στις εκλογικές διαφορές των ΟΤΑ (άρθρα 48 και 150 Ν 3852/2010).....	48
II. Προθεσμία αντένστασης (άρθρο 256 παρ. 3 ΚΔΔ).....	49
III. Προθεσμία ένστασης στην εκλογική διαδικασία ΝΠΔΔ (άρθρο 271 παρ. 1 και 2 ΚΔΔ).....	49
στ. Προθεσμία άσκησης υπαλληλικής προσφυγής (άρθρο 41 παρ. 1, παρ. 3 ΠΔ 18/1989)	49
ζ. Προθεσμίες για την ικανοποίηση χρηματικών απαιτήσεων	50
I. Προθεσμία άσκησης αγωγής (71 ΚΔΔ)	50
II. Προθεσμίες κατά τη διαδικασία έκδοσης διαταγής πληρωμής (άρθρο 272Α επ. ΚΔΔ).....	51

2. Προθεσμίες ενδίκων μέσων	52
α. Γενικές ρυθμίσεις για τις προθεσμίες των ενδίκων μέσων.....	53
I. Προθεσμία άσκησης ενδίκου μέσου από διαμένοντες στην αλλοδαπή (άρθρο 86 παρ. 1 ΚΔΔ)	53
II. Προθεσμία άσκησης ενδίκου μέσου αν αποβιώσει ο νομιμοποιούμενος πριν το ασκήσει ή παύσει το νομικό πρόσωπο (άρθρο 86 παρ. 3 και 4 ΚΔΔ)	53
III. Η αρχή της διαδοχικής άσκησης των ενδίκων μέσων - Η εξαίρεση του άρθρου 2 του Ν 3900/2010.....	54
IV. Μη ανασταλτικός χαρακτήρας της προθεσμίας άσκησης ενδίκων μέσων (άρθρο 88 ΚΔΔ).....	54
β. Προθεσμίες άσκησης έφεσης (άρθρο 94 παρ. 1 ΚΔΔ) και αντέφεσης (άρθρο 100 παρ. 1 και 2 ΚΔΔ)	55
γ. Προθεσμίες για τα λιγότερο συχνά ασκούμενα ένδικα μέσα	57
I. Προθεσμία ανακοπής ερημοδικίας (άρθρο 90 παρ. 1 και 2 ΚΔΔ).....	57
II. Προθεσμία αίτησης αναθεώρησης (άρθρο 104 παρ. 1 ΚΔΔ).....	57
III. Προθεσμία αίτησης επανάληψης της διαδικασίας (άρθρο 105Α ΚΔΔ)	58
IV. Προθεσμία τριτανακοπής (άρθρο 107 ΚΔΔ)	59
V. Προθεσμία αίτησης διόρθωσης ή ερμηνείας (άρθρο 110 παρ. 2 ΚΔΔ)	59
δ. Προθεσμίες ενδίκων μέσων στη διαδικασία διοικητικής εκτέλεσης (άρθρο 226 παρ. 2 ΚΔΔ).....	60
ε. Προθεσμίες ενδίκων μέσων στην εκλογική διαδικασία (άρθρο 261 παρ. 2 ΚΔΔ)	61
στ. Προθεσμίες αναίρεσης.....	61
I. Προθεσμία αίτησης αναίρεσης (άρθρο 53 ΠΔ 18/1989)	62
II. Προθεσμία αίτησης αναίρεσης στην εκλογική διαδικασία (άρθρα 50 και 152 Ν 3852/2010)	63
B. Προθεσμίες που αφορούν την πρόοδο της δίκης.....	64
1. Προθεσμίες για αποκλεισμό - εξαίρεση - αποχή δικαστών	64
α. Προθεσμία υποβολής αίτησης εξαίρεσης δικαστή ή ολόκληρου του δικαστηρίου (άρθρο 17 παρ. 1 ΚΔΔ).....	64
β. Προθεσμία δήλωσης αποχής δικαστή (άρθρο 15 παρ. 2 ΚΔΔ).....	65
2. Προθεσμίες για τη θεμελίωση της δικολογικής ικανότητας	65
α. Προθεσμία νομιμοποίησης δικαστικών πληρεξουσίων (άρθρο 28 παρ.2 ΚΔΔ)	65
β. Προθεσμία συμπλήρωσης στοιχείων νομιμοποίησης (άρθρο 28 παρ. 3 - 139Α ΚΔΔ).....	66

γ. Χρόνος λήξης δικαστικής πληρεξουσιότητας (άρθρο 31 ΚΔΔ)	66
3. Χρόνος εκπλήρωσης ορισμένων ειδικών υποχρεώσεων των διαδίκων	67
α. Χρόνος διορισμού αντικλήτου (άρθρο 58 παρ. 2 ΚΔΔ)	67
β. Προθεσμία ανακοίνωσης δίκης σε πρόσωπα που νομιμοποιούνται να ασκήσουν παρέμβαση (άρθρο 114 παρ. 1 ΚΔΔ).....	68
γ. Χρόνος χωρισμός κοινού δικογράφου επί δυνητικής ομοδικίας (άρθρο 115 παρ. 5 ΚΔΔ)	68
δ. Προθεσμία προσεπίκλησης αναγκαστικώς ομοδίκων (άρθρο 117 ΚΔΔ)	68
4. Προθεσμίες για ενέργειες που γίνονται με την επιμέλεια των δικαστηρίων.....	69
α. Προθεσμία κοινοποίησης των δικογράφων και κλήτευσης των διαδίκων σε περίπτωση προσφυγής (άρθρο 128 ΚΔΔ)	69
β. Προθεσμία κοινοποίησης των δικογράφων και κλήτευσης των διαδίκων σε περίπτωση υπαλληλικής προσφυγής (άρθρο 21 παρ. 3δ ΠΔ 18/1989)	69
γ. Προθεσμία κοινοποίησης των δικογράφων και κλήτευσης των διαδίκων σε περίπτωση αναίρεσης (άρθρο 21 παρ. 4 ΠΔ 18/1989)	69
δ. Προθεσμία κοινοποίησης των δικογράφων και κλήτευσης των διαδίκων σε περίπτωση αναίρεσης σε εκλογικές διαφορές (άρθρο 21 παρ. 4 ΠΔ 18/1989)	70
5. Προθεσμίες της προδικασίας	70
α. Προθεσμία υποβολής αίτησης για συζήτηση υπόθεσης στο ακροατήριο μετά από απορριπτική απόφαση που έχει ληφθεί σε συμβούλιο (άρθρο 126Α ΚΔΔ).....	70
β. Χρόνος υποβολής αίτησης επιτάχυνσης - προτίμησης (άρθρο 127Α ΚΔΔ)	70
γ. Προθεσμία προσκόμισης απόψεων Διοίκησης (άρθρο 129 παρ. 2 ΚΔΔ)	70
6. Προθεσμίες κατά τη συζήτηση - διεξαγωγή - διακοπή - κατάργηση δίκης.....	71
α. Χρόνος υποβολής δήλωσης παράστασης (άρθρο 133 παρ. 2 ΚΔΔ) ...	71
β. Προθεσμία υποβολής υπομνήματος (άρθρο 138 παρ. 1 ΚΔΔ)	71
γ. Προθεσμία αντίκρουσης υπομνήματος (άρθρο 138 παρ. 1 ΚΔΔ)	71
δ. Προθεσμία για την υποβολή αίτησης επανάληψης δίκης (άρθρο 141 παρ. 1 και 3 ΚΔΔ)	72

ε. Προθεσμία παραίτησης από ένδικο βοήθημα ή μέσο (άρθρο 143 παρ. 1 ΚΔΔ)	72
στ. Προθεσμία επίδοσης μη οριστικής απόφασης με την οποία ορίζεται νέα δικάσιμος (άρθρο 195 παρ. 1 ΚΔΔ)	73
7. Προθεσμίες της αποδεικτικής διαδικασίας	73
α. Προθεσμία κατάθεσης αποδεικτικών εγγράφων (άρθρο 150 παρ. 1 ΚΔΔ)	74
β. Προθεσμία διεξαγωγής συντηρητικής απόδειξης (άρθρο 154 παρ. 3 ΚΔΔ)	74
γ. Προθεσμία για την υποβολή αίτησης επίδειξης εγγράφων (άρθρο 174 ΚΔΔ)	75
δ. Προθεσμία υποβολής αιτήματος για εξέταση μάρτυρα και κλήτευσή του (άρθρα 180 παρ. 1 και 181 ΚΔΔ)	75
3. Προθεσμία κλήσης διαδίκων σε μαρτυρική κατάθεση (άρθρο 185 παρ. 2 ΚΔΔ)	76
8. Προθεσμίες κατά την εκδίκαση διαφορών προσωρινής προστασίας.....	76
α. Προθεσμία προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων επί αίτησης αναστολής (άρθρο 203 παρ. 3, 5 ΚΔΔ)	76
β. Προθεσμία για προσκόμιση απόψεων επί αιτήματος χορήγησης προσωρινής διαταγής και αίτησης ανάκλησής της (άρθρο 204 παρ. 3 ΚΔΔ)	77
9. Προθεσμίες κατά την εκδίκαση των εκλογικών διαφορών	77
α. Προθεσμία επίδοσης εκλογικής ένστασης (άρθρο 253 παρ.2 ΚΔΔ) ...	77
β. Προθεσμία πρόσθετων λόγων εκλογικής ένστασης (άρθρο 253 παρ. 6 ΚΔΔ)	78
γ. Προθεσμία υποβολής υπομνήματος και αντίκρουσης σε εκλογική ένσταση (άρθρο 254 παρ. 3 ΚΔΔ)	78
δ. Προθεσμία άσκησης παρέμβασης σε εκλογική ένσταση (άρθρο 255 παρ. 1 ΚΔΔ)	78
ε. Προθεσμία προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων σε εκλογική ένσταση ΟΤΑ (άρθρο 257 ΚΔΔ).....	78
10. Προθεσμία καταβολής χρηματικών δαπανημάτων	79
α. Προθεσμία καταβολής τέλους δικαστικού ενσήμου (άρθρο 274 παρ. 3 ΚΔΔ)	79
β. Προθεσμία υποβολής αίτησης απαλλαγής από παράβολο και τέλος δικαστικού ενσήμου (άρθρο 276 παρ. 4 ΚΔΔ)	79
γ. Προθεσμία καταβολής παραβόλου (άρθρο 277 παρ. 1 ΚΔΔ)	80

δ. Προθεσμία καταβολής παραβόλου στις χρηματικού περιεχομένου φορολογικές και τελωνειακές διαφορές (άρθρο 277 παρ. 4 ΚΔΔ).....	80
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ : Ακυρωτικές διαφορές (ΠΔ 18/1989)

A. Προθεσμίες άσκησης ενδίκων βοηθημάτων και ενδίκων μέσων	81
1. Προθεσμία αίτησης ακύρωσης (άρθρο 46 ΠΔ 18/1989)	81
2. Προθεσμία τριτανακοπής (άρθρο 51 παρ. 1 ΠΔ 18/1989)	82
3. Προθεσμία έφεσης (άρθρο 58 ΠΔ 18/1989).....	83
4. Προθεσμία αίτησης επανασυζήτησης (άρθρο 27 παρ. 5 ΠΔ 18/1989)	85
5. Προθεσμία αίτησης αναστολής (άρθρο 52 ΠΔ 18/1989).....	87
B. Προθεσμίες που αφορούν την πρόοδο της δίκης.....	88
1. Προθεσμίες παρέμβασης και προσθέτων λόγων.....	88
α. Προθεσμία προσθέτων λόγων (άρθρο 25 παρ. 1 ΠΔ 18/1989).....	88
β. Προθεσμία παρέμβασης (άρθρο 49 παρ. 2 ΠΔ 18/1989)	89
2. Προθεσμίες για τις διαδικαστικές ενέργειες των διαδίκων	89
α. Προθεσμία κατάθεσης υπομνημάτων (άρθρο 25 παρ. 2 ΠΔ 18/1989)	90
β. Προθεσμία νομιμοποίησης (άρθρο 27 παρ. 1 και 3 ΠΔ 18/1989)	90
γ. Προθεσμία παραίτησης (άρθρο 30 παρ. 1 ΠΔ 18/1989)	91
δ. Προθεσμία υποβολής αίτησης συνέχισης της δίκης μετά από θάνατο διαδίκου (άρθρο 31 παρ. 1 ΠΔ 18/1989)	92
ε. Προθεσμία υποβολής υπομνήματος για μη κατάργηση της δίκης (32 παρ. 3 του ΠΔ 18/1989)	93
στ. Προθεσμία κάλυψης τυπικών παραλείψεων του διαδίκου (άρθρο 33 παρ. 3 και 4 ΠΔ 18/1989)	94
ζ. Προθεσμία για υποβολή αίτησης επιτάχυνσης - προτίμησης (άρθρο 33Α ΠΔ 18/1989)	94
η. Προθεσμία υποβολής αίτησης για συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο μετά από απορριπτική απόφαση που έχει ληφθεί σε συμβούλιο (άρθρο 34Α παρ. 1-3 ΠΔ 18/1989)	95
θ. Προθεσμία υποβολής αίτησης για συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο μετά από εισαγωγή παραδεκτώς ασκηθέντος και προδήλως βάσιμου ενδίκου μέσου σε συμβούλιο (άρθρο 34Β παρ. 2 ΠΔ 18/1989)	96

ι. Προθεσμία υποβολής υπομνήματος μετά την έκδοση προδικαστικής απόφασης (άρθρο 50 παρ. 3α ΠΔ 18/1989)	96
ια. Προθεσμία διαδίκου για την κοινοποίηση αίτησης αναστολής για την προσκόμιση φακέλου και απόψεων Διοίκησης (άρθρο 52 παρ. 3 ΠΔ 18/1989)	97
3. Προθεσμίες που ανάγονται στην επιμέλεια των δικαστηρίων	97
α. Προθεσμία κοινοποίησης των δικογράφων και κλήτευσης των διαδίκων (άρθρο 21 παρ. 1 ΠΔ 18/1989).....	97
β. Προθεσμία δήλωσης εισηγητή δικαστή σχετικά με την ωριμότητα της υπόθεσης προς συζήτηση (άρθρο 22 παρ. 4 ΠΔ 18/1989)	98
4. Προθεσμίες κατά την αποδεικτική διαδικασία.....	98
α. Προθεσμία προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων στην τακτική διαδικασία (άρθρο 33 ΠΔ 18/1989)	98
β. Προθεσμία προσκόμισης αποδεικτικών στοιχείων στην αίτηση αναστολής (άρθρο 52 παρ. 3 ΠΔ 18/1989)	98
5. Προθεσμίες καταβολής χρηματικών δαπανημάτων	99
α. Προθεσμία καταβολής τελών εγγραφής στο πινάκιο των πρακτικών και της απόφασης (άρθρο 35 παρ. 3 ΠΔ 18/1989)	99
β. Προθεσμία καταβολής τελών αναβολής (άρθρο 35 παρ. 4 ΠΔ 18/1989)	100
γ. Προθεσμία καταβολής των τελών χαρτοσήμου της αίτησης αναστολής (άρθρο 35 παρ. 5 ΠΔ 18/1989)	100
δ. Προθεσμία καταβολής παραβόλου (άρθρο 36 ΠΔ 18/1989)	100
ε. Προθεσμία καταβολής παραβόλου σε περίπτωση απόρριψης αίτησης απαλλαγής από τέλη και παράβολο (άρθρο 37 ΠΔ 18/1989).....	101
 Τελικές παρατηρήσεις.....	 103
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΠΡΟΘΕΣΜΙΕΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (Ν 2717/1999)	 107
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΠΡΟΘΕΣΜΙΕΣ ΤΟΥ ΠΔ 18/1989.....	118
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	 123
 ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	 127

Συντομογραφίες

ΑΝ	Αναγκαστικός νόμος
Αρμ	Αρμενόπουλος (περιοδικό)
Αρ. περιθ.	αριθμός περιθωρίου
ΒΔ	Βασιλικό Διάταγμα
ΔΦΝ	Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας (περιοδικό)
Διδικ	Διοικητική Δίκη (περιοδικό)
ΔΕφ	Διοικητικό Εφετείο
ΔΕφΑθ	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
ΔΕφΘεσ	Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΔΕφΛαρ	Διοικητικό Εφετείο Λάρισας
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΕΑ	Επιτροπή Αναστολών
εδ.	εδάφιο
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕισΝΑΚ	Εισαγωγικός Νόμος Αστικού Κώδικα
Εκδ.	εκδόσεις
επ.	επόμενα
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕφημΔΔ	Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου (περιοδικό)
ΘΠΔΔ	Θεωρία & Πράξη Διοικητικού Δικαίου (περιοδικό)
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
κ.ά.	και άλλα
ΚΔΔ	Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας
ΚΔΔιαδ	Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας
ΚΕΔΕ	Κώδικας Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων
κ.ο.κ.	και ούτω καθ' εξής
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση

μειοψ.	μειοψηφία
Ν	νόμος
ΝΑ	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση
ΝΔ	νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
ΝομΒιβλ	Νομική Βιβλιοθήκη (εκδοτικός οίκος)
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο Κράτους
Ολομ	Ολομέλεια
ό.π.	όπου παραπάνω
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
παρ.	παράγραφος
ΠΔ	προεδρικό διάταγμα
περ.	περίπτωση
πρβλ.	παράβαλε
π.χ.	παραδείγματος χάριν
σ.	σελίδα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣτΕ ΕΑ	Επιτροπή Αναστολών Συμβουλίου της Επικρατείας
ΣτΕ Ολομ	Ολομέλεια Συμβουλίου της Επικρατείας
στοιχ.	στοιχείο, στοιχεία
Σ	Σύνταγμα
τ.	τεύχος
ΤΔΔ	Τακτικά διοικητικά δικαστήρια
ΥΑ	υπουργική απόφαση
ΥΚ	Υπαλληλικός Κώδικας
υποσημ.	υποσημείωση
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

Σημείωση:

Οι αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων, οι οποίες παραπέμπονται χωρίς μνεία τόπου δημοσίευσης, βρίσκονται στις βάσεις νομικών δεδομένων ΝΟΜΟΣ και dsanet.gr.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ : Γενικές ρυθμίσεις περί των δικονομικών προθεσμιών

Στο Α΄ Κεφάλαιο αναλύονται οι γενικοί κανόνες που αφορούν τις προθεσμίες της διοικητικής δίκης, οι διακρίσεις τους με βάση τον σκοπό τους, ο τρόπος υπολογισμού τους, η έναρξή τους, η λήξη τους, οι λόγοι διακοπής τους, η αναστολή τους κ.λπ. Η παράθεση των σχετικών ρυθμίσεων γίνεται συγκριτικά και παράλληλα, τόσο για τις διαφορές ουσίας, όσο και τις ακυρωτικές διαφορές, προκειμένου να καταδειχθούν οι ομοιότητες και οι αποκλίσεις των σχετικών με τις προθεσμίες ισχυουσών δικονομικών ρυθμίσεων.

A. Διακρίσεις των προθεσμιών

Η κατηγοριοποίηση των προβλεπόμενων προθεσμιών, με βάση τη διάρκεια, τον σκοπό τους, τις έννομες συνέπειές τους κ.λπ., συμβάλλει στην κατανόηση της ratio του καθορισμού τους και της εν γένει λειτουργίας και του σκοπού τους στα πλαίσια της διοικητικής δίκης. Η θεωρία προβαίνει στην ακόλουθη κατηγοριοποίηση των δικονομικών προθεσμιών βάσει των κάτωθι τεσσάρων κριτηρίων⁹.

1. Βάσει της διάρκειάς τους

Οι προθεσμίες, βάσει της διάρκειάς τους, διακρίνονται: α) σε κύριες ή δι-ορίες όταν τάσσεται χρονικό διάστημα σε οποιοδήποτε σημείο του οποίου το υποκείμενο της διαδικασίας πρέπει να διενεργήσει τη διαδικαστική πράξη και β) σε τακτές ημέρες όταν η διαδικαστική πράξη μπορεί να επι-χειρηθεί σε ακριβώς καθορισμένο χρονικό σημείο.

9. Για τις σχετικές διακρίσεις και την ανάλυση βλ. σε Π. Λαζαράτο, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, ο.π., αρ. περιθ. 400επ., Ν. Χατζητζανή, Κώδιξ Διοικητικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρον, εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004, (άρθρο 60).

2. Βάσει της λειτουργίας και των εννόμων αποτελεσμάτων τους

Οι προθεσμίες, βάσει της λειτουργίας τους, διακρίνονται: α) σε αποκλειστικές (ανατρεπτικές), όταν προβλέπεται ότι μία διαδικαστική πράξη μπορεί να διενεργηθεί μόνον κατά τη διάρκεια διαδρομής της προθεσμίας, άλλως επέρχεται απώλεια του δικαιώματος διενέργειας της διαδικαστικής πράξης, β) σε αναβλητικές, όταν προβλέπεται ότι μία διαδικαστική πράξη μπορεί να διενεργηθεί μόνον κατά τη διάρκεια διαδρομής της προθεσμίας, άλλως αναβάλλεται η συζήτηση της υπόθεσης και ορίζεται νέα δικάσιμος, γ) σε προπαρασκευαστικές, όταν πρέπει να παρέλθουν συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα πριν τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο ή τη διεξαγωγή άλλης διαδικαστικής πράξης. Περαιτέρω, βάσει των εννόμων αποτελεσμάτων τους, οι προθεσμίες μπορεί να είναι α) ανατρεπτικές όταν η πάροδος της οριζόμενης προθεσμίας οδηγεί, σύμφωνα με το άρθρο 61 παρ.5 ΚΔΔ, σε έκπτωση από το δικαίωμα τέλεσης των διαδικαστικών πράξεων τις οποίες αφορούν, β) αναβλητικές όταν η μη τήρηση της οριζόμενης προθεσμίας οδηγεί σε αναβολή της συζήτησης της υπόθεσης ή την αναβολή της δίκης ή την αναβολή άλλης διαδικαστικής ενέργειας την οποία αφορούν.

3. Βάσει του αποδέκτη τους

Οι προθεσμίες, βάσει του αποδέκτη τους, μπορεί να είναι: α) γνήσιες, όταν η τήρησή τους, για τη διενέργεια ή την προετοιμασία διαδικαστικής πράξης, βαρύνει τους διαδίκους, β) μη γνήσιες ή καταχρηστικές, όταν οι προθεσμίες αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος και συνεπώς είναι ανελαστικές, μη ούσες δεκτικές διακοπής, αναστολής ή παράτασης.

4. Βάσει της πρόβλεψής τους

Οι προθεσμίες, αναλόγως του αν προβλέπονται στον νόμο ή σε δικαστική απόφαση, διακρίνονται σε: α) νόμιμες, όταν καθορίζονται στον νόμο και β) σε δικαστικές, όταν καθορίζονται στη δικαστική απόφαση από τον δικαστή, ο οποίος έχει την ευχέρεια από τον νόμο να διαμορφώσει τη διάρκειά τους εντός συγκεκριμένων ορίων.

B. Υπολογισμός των προθεσμιών¹⁰

Ο ΚΔΔ, στα άρθρα 60 και 61, περιέχει αυτοτελείς ρυθμίσεις για μία σειρά γενικών ζητημάτων που αφορούν τις προθεσμίες, όπως την έναρξή τους, τη λήξη τους, τον υπολογισμό τους, τη διακοπή τους, την αναστολή τους, την παράτασή τους κ.λπ. Οι ρυθμίσεις αυτές εναρμονίζονται με τις αντίστοιχες ρυθμίσεις του ΚΠολΔ, ενώ όσα ζητήματα δεν ρυθμίζονται στον ΚΔΔ αναλογικώς εφαρμοστέες πρέπει να θεωρηθούν οι διατάξεις του ΚΠολΔ¹¹.

Για τις ακυρωτικές διαφορές, όσον αφορά τις προθεσμίες, δεν υφίστανται αντίστοιχες γενικού χαρακτήρα ρυθμίσεις, αλλά στο άρθρο 40 του ΠΔ 18/1989 προβλέπεται ότι, για όσα διαδικαστικά ζητήματα δεν ρυθμίζει ειδικώς το εν λόγω ΠΔ, εφαρμόζονται αναλόγως «ιδίως» οι διατάξεις του ΚΠολΔ και του Οργανισμού των Δικαστηρίων¹². Από τη διατύπωση αυτή συνάγεται ότι η παραπομπή στα παραπάνω νομοθετήματα για τα διαδικαστικά εν γένει ζητήματα είναι ενδεικτική. Συνεπώς, η αναλογική εφαρμογή των παραπάνω νομοθετημάτων στις ακυρωτικές διαφορές αφορά και το ζήτημα των προθεσμιών, εφόσον δεν υφίστανται ειδικές δικονομικές ρυθμίσεις στο ΠΔ¹³.

1. Έναρξη και λήξη των προθεσμιών

α. Εφαρμοστέο νομικό καθεστώς

Σύμφωνα με το άρθρο 280 ΚΔΔ, ως προς το νομικό καθεστώς της αφετηρίας των προθεσμιών για τις διαφορές ουσίας, εφαρμόζονται οι διατάξεις που ίσχυαν κατά τον χρόνο που συντελέστηκε το γεγονός που τις κίνησε. Συνεπώς, σε περίπτωση μεταβολής του νομικού καθεστώτος, τηρητέες πρέπει να θεωρηθούν οι προθεσμίες που ίσχυαν κατά τον χρόνο του αφετηριακού της προθεσμίας γεγονότος π.χ. επίδοση απόφασης, επίδοση πράξης κ.λπ.¹⁴.

Αντίστοιχη διάταξη περιέχει και το άρθρο 77 παρ. 5 του ΠΔ 18/1989 κατά την οποία το παραδεκτό των ενδίκων μέσων κρίνεται σύμφωνα με τον

10. Π. Λαζαράτος, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, ο.π., αρ. περιθ. 401επ.

11. Π. Λαζαράτος, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, ο.π., αρ. περιθ. 403.

12. ΣτΕ 1573/2009, 2408/1994.

13. Γ. Κουκούτσης, Συμβούλιο της Επικρατείας, Ερμηνεία ΠΔ 18/1989, Νομική Βιβλιοθήκη 2010 (βλ. ερμηνεία άρθρου 40).

14. ΣτΕ 2668/2009.

νόμο που ισχύει κατά τον χρόνο της έκδοσης της διοικητικής πράξης ή της δημοσίευσης της δικαστικής απόφασης¹⁵.

Κατ' εξαίρεση του παραπάνω κανόνα, σε περίπτωση αλλαγής του νομικού καθεστώτος, είναι δυνατόν να καθορίζεται με μεταβατικές διατάξεις η εφαρμογή του νέου νόμου και στις εκκρεμείς υποθέσεις, ήτοι και για τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που ασκούνται μετά την έναρξη ισχύος του νέου νόμου¹⁶.

Β. Ο χρόνος της αφετηρίας και της λήξης

Η αφετηρία μίας οριζόμενης προθεσμίας αρχίζει, σύμφωνα με το άρθρο 60 παρ. 1 ΚΔΔ, την επομένη ημέρα από εκείνη που συντελέστηκε το πραγματικό γεγονός ή διενεργήθηκε η διαδικαστική πράξη και λήγει στις επτά (7) το βράδυ της τελευταίας ημέρας. Αντίστοιχη είναι και η ρύθμιση του άρθρου 70 παρ. 1 ΠΔ 18/1989, κατά την οποία, αν αναφέρεται ως αφετηρία προθεσμίας η κοινοποίηση ή η επίδοση ή η δημοσίευση, νοείται η επόμενη ημέρα της κοινοποίησης, επίδοσης ή δημοσίευσης¹⁷. Οι παραπάνω ρυθμίσεις του ΚΔΔ και του ΠΔ 18/1989 είναι εναρμονισμένες με το άρθρο 144 ΚΠολΔ, το οποίο εφαρμόζεται αναλόγως σε περίπτωση κενού.

Επισημαίνεται ότι η προθεσμία αρχίζει ακόμη και αν η επόμενη ημέρα του αφετηριακού γεγονότος είναι αργία¹⁸. Όταν το γεγονός έναρξης μίας προθεσμίας είναι η επίδοση εγγράφου, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του άρθρου 61 παρ.1 ΚΔΔ και του άρθρου 144 ΚΠολΔ, η προθεσμία τρέχει και εναντίον εκείνου με παραγγελία του οποίου έγινε η επίδοση¹⁹.

Αντίθετα, αν η τελευταία ημέρα λήξης της προθεσμίας (γνήσια ή καταχρηστική) είναι αργία, η προθεσμία λήγει την ίδια ώρα της αμέσως επόμενης εργάσιμης ημέρας. Οι παραπάνω διατάξεις πρέπει να θεωρηθεί ότι συμπληρώνονται από το άρθρο 1 παρ. 2 του Ν 1157/1981 όπου αναφέρονται οι γενικές αργίες. Το Σάββατο δεν είναι αργία αλλά εξαιρετά

15. ΣτΕ 471/2008, ΣτΕ (Ολομ.) 3407/2001.

16. Π.χ. με τη ΣτΕ (7μ) 1547/2012 κρίθηκε ότι η ρύθμιση του άρθρου 12 παρ.2 του Ν 3900/2010 εφαρμόζεται και για τις εφέσεις που ασκούνται μετά την 1.1.2011 ανεξαρτήτως του χρόνου δημοσίευσης της απόφασης καθόσον η τελευταία αυτή διάταξη θεωρήθηκε ότι κατισχύει ως νεότερη και ειδικότερης της διάταξης του άρθρου 77 παρ.5 ΠΔ 18/1989.

17. ΣτΕ 1199/2009.

18. Π. Λαζαράτος, «Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο», ο.π., αρ. περιθ. 402

19. Με τους ν. 3659/2008 και 3900/2010, πολλές ρυθμίσεις του ΚΔΔ ή του ΠΔ 18/1989 προέβλεψαν υποχρέωση επίδοσης από την πλευρά του διαδίκου.

και μη εργάσιμη ημέρα για τις δημόσιες υπηρεσίες²⁰. Ακόμη, στο άρθρο 25 Ν 1941/1991 προβλέπεται ως αργία των δικαστηρίων η 3η Οκτωβρίου ως ημέρα της Δικαιοσύνης. Επίσης, προβλέπονται τοπικές αργίες, οι οποίες έχουν δικονομική σημασία για τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια που εδρεύουν στην περιφέρεια που εορτάζει²¹. Όσον αφορά τις ημιαργίες, όπου οι δημόσιες υπηρεσίες και τα δικαστήρια κλείνουν πριν την παρέλευση του συνήθους ωραρίου, τίθεται ζήτημα σε σχέση με την κατάθεση δικογράφων, χωρίς όμως να γίνεται δεκτό²² ότι η ημιαργία μεταθέτει τη λήξη της προθεσμίας²³.

γ. Αφετηριακά γεγονότα έναρξης της προθεσμίας προσβολής διοικητικών πράξεων

Τα αφετηριακά γεγονότα έναρξης της προθεσμίας άσκησης ενδίκου βοηθήματος κατά διοικητικών πράξεων είναι η δημοσίευση, όταν προβλέπεται ειδικώς, η κοινοποίηση ή η γνώση²⁴ της αμφισβητούμενης πράξης.

Ι. Για τις δημοσιευτές διοικητικές πράξεις

Εάν η πράξη είναι κανονιστική δημοσιευτέα, η 60ήμερη προθεσμία προσβολής της αρχίζει από τη δημοσίευση στο ΦΕΚ ή όπου αλλού ορίζεται, οπότε οι προθεσμίες εκκινούν όταν ολοκληρωθούν οι διατυπώσεις δημοσίευσης²⁵. Σε περίπτωση διόρθωσης γραφικών ή λογιστικών σφαλμάτων, η πράξη θεωρείται δημοσιευμένη και συνεπώς ισχύουσα, εξαρχής, με την ορθή μορφή της και δεν εκκινεί νέα προθεσμία. Αντίθετα, σε περίπτωση τροποποίησης με τον τύπο αυτό, τα παραπάνω δεν ισχύουν, διότι, κατά κανόνα, οι κανονιστικές πράξεις ισχύουν από την δημοσίευσή τους στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ενώ η πράξη που περιέχει διόρθωση ημαρτημένων για ουσιώδη σημεία της κανονιστικής πράξης, χωρίς τήρηση της προβλεπόμενης διαδικασίας, είναι άκυρη²⁶. Ειδικώς στην περίπτωση της επανάληψης κανόνων με κανονιστική πράξη, που έχει το χα-

20. ΣτΕ 5248/1995, πρβλ. και παρ. 3 του άρθρου 144 ΚΠολΔ, η οποία προστέθηκε με το άρθρο 14 ν. 3994/2011 (ΦΕΚ Α 165/25.7.2011), με την οποία ρητώς ορίστηκε το Σάββατο ως εξαιρετέα και μη εργάσιμη ημέρα, βλ. και ΑΠ 320/2012.

21. ΣτΕ 722/2014 (σκέψη 3).

22. βλ. Π. Λαζαράτος, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, ο.π., αρ. περιθ. 412.

23. Ωστόσο, με τη ΣτΕ 1401/1981 γίνεται δεκτό ότι οι ημιαργίες πρέπει να εξομοιώνονται με τις αργίες λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 242 ΑΚ.

24. Μ. Στασινόπουλος, Δίκαιον των διοικητικών διαφορών, Αθήνα, 1964, σ. 207.

25. ΣτΕ 50, 2628/2002.

26. ΣτΕ 2313/2004, 3049/1993.

ρακτήρα της κωδικοποίησης, ξεκινά νέα προθεσμία προσβολής της κωδικοποίησης από τη δημοσίευσή της²⁷.

Προϋποθέσεις για την έναρξη της προθεσμίας αυτής είναι αφενός η σαφήνεια της διατύπωσης της πράξης, ώστε να είναι κατανοητό το περιεχόμενό της²⁸ και αφετέρου η πληρότητα της δημοσίευσης, υπό την έννοια ότι δημοσιεύεται τόσο η πράξη όσο και τα στοιχεία που κατά τον νόμο πρέπει να τη συνοδεύουν, όπως π.χ. τα τοπογραφικά διαγράμματα²⁹. Συνεπώς, εφόσον στη δημοσίευση δεν περιλαμβάνονται ουσιώδη στοιχεία της δημοσιευτέας πράξης, η πράξη στο σύνολό της είναι ανυπόστατη και ακυρωτέα, δυνάμενη να προσβληθεί χωρίς χρονικό περιορισμό³⁰.

Εάν η πράξη είναι ατομική δημοσιευτέα, η προθεσμία προσβολής της αρχίζει να κινείται από την κοινοποίησή της στον άμεσα ενδιαφερόμενο³¹ ή από τη στιγμή που αυτός έλαβε πλήρη γνώση αυτής εάν δεν προηγείται κοινοποίησή της³². Αντίθετα, για τους τρίτους³³, η προθεσμία εκκινεί όταν ολοκληρωθούν οι διατυπώσεις δημοσίευσης³⁴. Η τελευταία αυτή ρύθμιση, όσον αφορά τους τρίτους έχει κριθεί ότι δεν αντίκειται στο άρ-

27. ΣτΕ (Ολομ.) 2089/1967.

28. ΣτΕ (Ολομ.) 1579/1959.

29. ΣτΕ 3055/2003.

30. ΣτΕ 1295/2008.

31. Βλ. ΣτΕ 2531/2005 (7μ) «η δημοσίευση πράξεως διοικητικού καθορισμού της οριογραμμής του αιγιαλού, του παλαιού αιγιαλού και της παραλίας δεν κινεί την προθεσμία για την προσβολή από τους ιδιοκτήτες των θιγομένων ακινήτων της διοικητικής αυτής πράξεως με αίτηση ακυρώσεως ανεξαρτήτως του μήκους της καθοριζόμενης οριογραμμής και του αριθμού των ιδιοκτησιών που επηρεάζονται, δεδομένου ότι ως προς το ζήτημα αυτό δεν δικαιολογείται διάκριση μεταξύ εντετοπισμένου και μη εντετοπισμένου καθορισμού. Κατ' ακολουθίαν αυτού, η προθεσμία προσβολής της πράξεως κινείται από την κοινοποίηση ή την γνώση της από τους θιγομένους ιδιοκτήτες, η γνώση δε αυτή μπορεί να τεκμαίρεται από τα πραγματικά περιστατικά και τα εν γένει δεδομένα της συγκεκριμένης περιπτώσεως, στα οποία περιλαμβάνονται και η έκταση της οριογραμμής που καθορίζεται με την διοικητική αυτή πράξη, ο αριθμός των ιδιοκτησιών, στις οποίες αφορούν τα καθοριζόμενα όρια και το χρονικό διάστημα που παρήλθε από την δημοσίευση της πράξεως, λαμβανομένου υπ' όψιν και του γεγονότος ότι δεν επιβάλλεται κατά νόμο η τήρηση οιασδήποτε διαδικασίας δημοσιότητας ή πρόσκληση των ενδιαφερομένων προς συμμετοχή στην διαδικασία εκδόσεως της πράξεως αλλά ούτε και ενημέρωσή τους».

32. ΣτΕ 17/2009, ΣτΕ (7μ) 2531/2005, ΣτΕ (Ολομ.) 969/1998.

33. Έτσι, για την άσκηση αίτησης ακύρωσης από τρίτους, μη ιδιοκτήτες, κατά πράξης αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, η προθεσμία κρίθηκε με τη ΣτΕ (Ολομ.) 1889/2006 ότι είναι εξήντα ημέρες από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

34. ΣτΕ 1159/2009, ΣτΕ (7μ) 2531/2005, ΣτΕ (Ολομ.) 969/1998.

θρο 20 παρ.1 του Συντάγματος ούτε, στο άρθρο 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ, δεδομένου ότι ο τρίτος έχοντας εύλογο ενδιαφέρον για την εξελισσόμενη διοικητική διαδικασία (π.χ. διαδικασία διορισμού από την οποία αποκλείστηκε ή δεν κρίθηκε διορισθείς), θα όφειλε να την παρακολουθεί στενά³⁵.

Ως χρόνος δημοσίευσης θεωρείται, σύμφωνα με το άρθρο 18 παρ.1 του ΚΔΔιαδ, η αναγραφόμενη ημέρα έκδοσης του φύλλου της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως. Ωστόσο, το τεκμήριο αυτό δεν είναι αμάχητο, όσον αφορά την προθεσμία άσκησης αίτησης ακύρωσης, και συνεπώς, εάν η αναγραφόμενη ημερομηνία δεν συμπίπτει με την ημέρα της πραγματικής κυκλοφορίας του ΦΕΚ, τότε λαμβάνεται υπόψη η ημέρα της πραγματικής κυκλοφορίας, η οποία πιστοποιείται με βεβαίωση από το Εθνικό Τυπογραφείο³⁶. Η επίκληση, όμως, της μεταγενέστερης αυτής ημερομηνίας θα πρέπει να γίνεται προαποδεικτικώς³⁷.

II. Για τις μη δημοσιευτέες διοικητικές πράξεις

Σύμφωνα με το άρθρο 66 παρ. 1 ΚΔΔ, η προθεσμία του ενδίκου βοηθήματος αρχίζει για εκείνους τους οποίους αφορά από την κατά νόμο κοινοποίησή της σε αυτούς, ή σε κάθε άλλη περίπτωση, από τότε που αυτοί έλαβαν αποδεδειγμένως πλήρη γνώση του περιεχομένου της. Σύμφωνα με την ως άνω ρύθμιση του ΚΔΔ, εφόσον ο ειδικός εφαρμοστέος νόμος προβλέπει ρητώς την κοινοποίηση της πράξης, δεν αρκεί η πλήρης γνώση της πράξης, το εύλογο ενδιαφέρον του ενδιαφερομένου ή η γνωστοποίηση του περιεχομένου της, αλλά θα πρέπει να γίνεται κοινοποίηση όλης της πράξης για να αρχίσει η προθεσμία προσβολής της³⁸. Για παράδειγμα, στη νομοθεσία του ΙΚΑ προβλέπεται ρητώς η κοινοποίηση της απορριπτικής της ένστασης (ενδικοφανής προσφυγή) πράξης στον ενδιαφερόμενο και, ως εκ τούτου, η κοινοποίηση της ως άνω απόφασης της Τ.Δ.Ε. αποτελεί τον μοναδικό τρόπο για την έναρξη της προθεσμίας άσκησης προσφυγής κατά της πράξης αυτής³⁹.

Στις ακυρωτικές διαφορές, σύμφωνα με το άρθρο 70 ΠΔ 18/1989, η πλήρης γνώση και η κοινοποίηση της πράξης αποτελούν ισοδύναμα γεγονότα, υπό την έννοια ότι η προθεσμία μπορεί να ξεκινά και σε χρόνο προ-

35. ΣτΕ 140/2014, 3767/2012, 1000/ 2010, 2700/2008.

36. ΣτΕ (Ολομ.) 3671/2006, ΣτΕ 2096/2002.

37. ΣτΕ 3044/2001, 1070/1996, ΣτΕ (Ολομ.) 2081/1987.

38. ΣτΕ (7μ) 171/2015, ΣτΕ 978/2009, πρβλ. ομοίως και ΣτΕ (7μ) 604/1995 για την αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρου 21 παρ. 1 του προϊσχύοντος ΠΔ 341/1978.

39. ΣτΕ (7μ) 171/2015 (βλ. και παραπεμπτική ΣτΕ 1257/2010).

γενέστερο της κοινοποίησης, εφόσον προκύπτει πλήρης γνώση της πράξης από τον ενδιαφερόμενο⁴⁰. Το ίδιο ισχύει και όταν η κοινοποίηση δεν είναι πλήρης οπότε η προθεσμία αρχίζει από το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο ενδιαφερόμενος έλαβε πλήρη γνώση της πράξης⁴¹. Το συγκεκριμένο χρονικό σημείο της πλήρους γνώσης μπορεί να προκύπτει κατ' εκτίμηση των περιστάσεων κάθε υπόθεσης⁴².

Η κοινοποίηση μπορεί να γίνεται, σύμφωνα με το άρθρο 18 ΚΔΔιαδ, με οποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο και πρέπει να αποδεικνύεται η περιέλευση του εγγράφου στον ενδιαφερόμενο από έγγραφο που έχει συνταχθεί από δημόσιο ή άλλο αρμόδιο όργανο, όπως η ταχυδρομική υπηρεσία⁴³. Στην τελευταία περίπτωση, η συντασσόμενη απλή απόδειξη παραλαβής (αποδεικτικό), για να είναι έγκυρη, ώστε να ξεκινήσει η προθεσμία, πρέπει, επί ποινή ακυρότητας, να περιέχει ορισμένα ουσιώδη στοιχεία, όπως είναι ο αριθμός του επιδιδομένου εγγράφου, η ημερομηνία επίδοσης, καθώς και τα ονοματεπώνυμα και η υπογραφή του επιδίδοντος οργάνου και του παραλαμβάνοντος το έγγραφο⁴⁴.

Αντίθετα, για τους τρίτους, η προθεσμία προσβολής αρχίζει, εάν δεν προβλέπεται από τον νόμο άλλος ειδικότερος τρόπος γνωστοποίησής της, από τότε που αυτοί έλαβαν αποδεδειγμένως πλήρη γνώση του περιεχομένου της.

Στην περίπτωση της σύνθετης διοικητικής ενέργειας, τα προεκτεθέντα ισχύουν όσον αφορά την πράξη με την οποία ολοκληρώνεται η εν λόγω ενέργεια, υπό την προϋπόθεση ότι στον ενδιαφερόμενο έχουν προηγουμένως κοινοποιηθεί ή έχει λάβει γνώση και άλλων τυχόν ενδιάμεσων πράξεων ή εγγράφων, στα οποία περιέχεται η αιτιολογία της⁴⁵. Τέλος, ειδικώς στην περίπτωση αναβίωσης μίας διοικητικής πράξης λόγω ακύρωσης άλλης πράξης, η οποία την είχε ανακαλέσει ή τροποποιήσει, η προθεσμία αρχίζει εκ νέου από τη δημοσίευση της απόφασης του δικαστηρίου που ακυρώνει ή τροποποιεί την ανακλητική πράξη⁴⁶.

40. ΣτΕ 734/1999, 4648/1997.

41. ΣτΕ 3345/1983.

42. ΣτΕ (Ολομ.) 673/2010, ΣτΕ 1739/2015, 3836/2013, 1793, 17/2009.

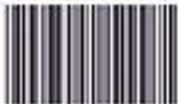
43. ΣτΕ 644/1991.

44. ΣτΕ 3109/1999, 1080/1994, 644/1991.

45. ΣτΕ 4446/2012, βλ. και *Ε. Πρεβεδούρου*, *Η σύνθετη διοικητική ενέργεια*, Εκδ. Σάκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005, σ. 222-226.

46. ΣτΕ 2547/2011, 1064/2008, 4515/2001· κατ' άλλη εκδοχή η προθεσμία αρχίζει εκ νέου με τη γνώση της απόφασης ΣτΕ 2479/1979.

ISBN: 978-960-562-483-5

15505